

вже одну з легенд про походження села, то, можливо, саме в цьому урочищі зарубали посланців турецького султана. Урочища Залісок, Гай, Піддіброва,

Між лісом отримали свої назви від лісових насаджень, яких чимало навколо села. Це і Діброва, яка виходить на берег річки Серет, Підлісок, невеликий за обсягом ліс, у якому завжди осінню любили збирати гриби опеньки, їх там кожного року було чимало. До оронімів – власних імен будь-яких елементів рельєфу земної поверхні (гір, горбів, хребтів, кряжів, ущелин, каньйонів, проваль, западин) можемо віднести такі назви урочищ: Глинища, Загора, Жолуб, Площа. До гідронімів відносяться Кирнички, Мочула.

Отже, Новосілка має багатовікову історію. Вона є багатогранною і різноманітною. У селі існують пам'ятки природи та німі свідки давньої історії. Почасти його історія відбита у мікротопонімах, які існують у селі. Та все ж багато чого залишається недослідженим і потребує більш ґрунтовного вивчення і висвітлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Полянський Ю. Подільські етюди. Тerasи, леси і морфологія Галицького Поділля над Дністром / Ю. Полянський // Збірник матем.-природ.-лікарськ. секції наук. Товариства ім. Шевченка. – Львів, 1929.
2. Сіреджук П. Першовитоки. / П. Сіреджук. — Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 1994. – 107 с.
3. Сковичас І. Язловецьке намісництво на Західному Поділлі у XVII – першій половині XVIII століття: територіальний «родовід» та парафіяльна мережа (історико-географічний аспект) І. Сковичас // dspace/ nbuv.gov.ua). – С. 232.
4. Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. — Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2005. — Т. 2 : К — О. — 706 с.
5. Юрійчук М. Воєнне лихоліття та операція «Вісла» 1947 року: меморати переселенки / М. Юрійчук // Друга світова війна: події, факти, версії: матеріали Всеукр. наук. конф., [м. Переяслав-Хмельницький], 24 квітня 2015 р. / [Упорядник: Т. Ю. Нагайко]. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – С. 282–288.

УДК 372:893:371.32:371.21

Смельяненко А.Л.

студентка Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка,

Снагощенко В.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

У статті аналізується формування мотивації навчальної діяльності учнів на уроках історії. Формування мотивації неможливе без урахування вікових і індивідуальних психологічних особливостей учнів. Виділяються декілька груп мотивів, що впливають на навчальну діяльність учнів. Особлива увага приділяється формам, прийомам, методам навчання історії, що активно впливають на підвищення мотивації, пізнавального інтересу на уроках історії.

Ключові слова: мотивація, зовнішня мотивація, внутрішня мотивація, пізнавальний інтерес, навчальна діяльність.

Емельяненко А.Л., Снагощенко В.В. Мотивация учебной деятельности учащихся на уроках истории

В статье анализируется формирование мотивации учебной деятельности учеников на уроках истории. Формирование мотивации невозможно без учета вековых и индивидуальных психологических особенностей учеников. Выделяются несколько групп мотивов, которые влияют на учебную деятельность учеников. Особенное внимание уделяется формам, приемам, методам учебы истории, которые активно влияют на повышение мотивации, познавательного интереса на уроках истории.

Ключевые слова: мотивация, внешняя мотивация, внутренняя мотивация, познавательный интерес, учебная деятельность.

Emelianenko A., Snagotchenko V. Motivation of educational activity of pupils on lessons of history

In the article, forming of motivation of educational activity of students is analysed on the lessons of history. Forming of motivation is impossible without the account of age-old and individual psychological features of students. A few groups of reasons that influence on educational activity of students are distinguished. The special attention is spared to the forms, receptions, to the methods of studies histories, that actively influence on the increase of motivation, cognitive interest on the lessons of history.

Key words: motivation, external motivation, internal motivation, cognitive interest, educational activity.

Сьогодні шкільний курс історії не повинен зводитися тільки до озброєння учнів певною сумою знань. Важливо сформувані у них вміння оперувати своїми знаннями, використовувати їх, робити самостійні

висновки та узагальнення, навчити самостійно поповнювати свої знання, організувати свою діяльність таким чином, щоб вона приводила до нового знання, і на більш високий ступінь розвитку.

Одним із головних завдань сучасного педагога не тільки дати максимальну кількість знань, а навчити дитину орієнтуватися в реаліях інформаційного суспільства, самостійно добувати і аналізувати конкретні знання. Звичайно, дорога пошуку і дослідження важка, але багатьох вона саме цим і приваблює. Побудниками до активної діяльності є мотиви, які складаються під впливом умов життя школяра і визначають напрямок його розвитку. У ролі мотивів можуть виступати як потреби і інтереси, так і потяги і емоції, прагнення та ідеали.

Вивчення мотивів та мотивації навчальної діяльності є центральною проблемою дидактики і педагогічної психології та методики викладання. На загальнотеоретичному рівні проблеми формування мотивації особистості досліджували такі психологи і дидакти: Б. Баєв, Д. Ельконін, Г. Костюк, О. Леонтьєв, І. Підласий, С. Рубінштейн та ін.

Навчальну мотивацію як компонент дидактичної діяльності вивчали в різноманітних напрямках – в онтогенетичному (В. Асєєв, Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Скрипченко та ін.); діяльнотичному (М. Алексєєва, Н. Зубалій, А. Маркова, М. Матюхіна, Т. Матіс та ін.); дидактичному (Ю. Бабанський, М. Данилов, А. Кузьмінський, Я. Лернер, А. Омеляненко, М. Скаткін, О. Савченко, Г. Щукіна та ін.).

Мета написання статті – дослідити проблеми та методи формування навчальної мотивації учнів основної школи на уроках історії, визначити сукупність мотивів, що забезпечують умови формування мотивації навчальної діяльності учнів на уроках історії.

Актуальність роботи. Останнім часом простежується зниження навчальної мотивації. Як відомо, навчальна мотивація є однією з основних умов продуктивного засвоєння матеріалу. У свою чергу низька навчальна мотивація – причина не ефективної та пасивної роботи учнів. Тому, вчителю доводиться вирішувати проблему залучення уваги учнів і розвитку їх пізнавальних інтересів, з метою підвищення навчальної мотивації.

Мотивація до навчання – одна із головних умов реалізації навчально-виховного процесу. Вона не тільки сприяє розвитку інтелекту, але є рушійною силою удосконалення особистості в цілому. Формування мотивації у учнів до навчально-пізнавальної діяльності є однією з головних проблем сучасної школи. Мотив – це внутрішнє спонукання особистості до того або іншого виду активності, пов'язане із задоволенням певної потреби [4, с. 105].

Формування мотивації навчання неможливо здійснити без урахування вікових особливостей учнів та їх індивідуальних психологічних характеристик. Це означає, що педагог повинен організувати навчально-виховний процес таким чином, щоб вирішувалися завдання розвитку мотиваційної сфери на певному віковому етапі й підготовки учнів до наступного етапу розвитку особистості. У зв'язку з розкриттям резервів вікового розвитку мотивації здійснюється особистісно-орієнтований підхід до навчання.

Мотиваційна сфера особистості – сукупність мотиваційних утворень, які є у людини: диспозиції (мотиви), потреби, мета, інтереси.

Мотиви навчання (за О.Б. Гончаровою) – спрямованість учня на окремі сторони навчальної діяльності, пов'язані з внутрішніми відношеннями учня до неї. Існує зовнішня та внутрішня мотивація.

Зовнішня мотивація: коли учень мотивований зовні (учителем, батьками, друзями). Він бере участь у навчальному процесі заради похвали, визнання або щоб уникнути покарання. При зовнішній мотивації дитина мало зацікавлена в саморозвитку і працює на короткотривалу (заслужити похвалу, не отримати низький бал), а не довготривалу (розвиток, удосконалення) перспективу. Як наслідок – такі учні вважають причиною своїх невдач і неуспішності зовнішні сили і відчувають, що не можуть впливати на ситуацію, що склалася. Свою невдачу вони сприймають як постійну й закономірну, а не як одноразову помилку. Такі діти потребують постійного заохочення. Якщо ж їх не хвалять, то в них виникає переконаність у відсутності в них здібностей.

Внутрішня мотивація: Учні мають працювати заради цілей, які вони самі для себе визначили, а не цілей, нав'язаних іншими. За таких умов розвивається глибинний інтерес до предмета, тобто говорять про внутрішню мотивацію людини. При наявності внутрішньої мотивації необхідно задіяти такі внутрішні фактори особистості, як потреби, інтерес, допитливість, задоволення. Учень навчається, не очікуючи на зовнішню винагороду. Він отримує внутрішню винагороду за рахунок підвищення почуття власної гідності, самооцінки, задоволення від того, що досягнув мети. Такий учень мало звертає увагу на оцінки чи заохочення вчителя, а працює охоче завдяки внутрішньому інтересу, бажанню досягнути поставленої мети. Він розуміє, що невдача пояснюється тим, що він недопрацював матеріал або має недостатню базу, тобто приймає відповідальність за свої невдачі на себе. Такі висновки щодо власних невдач рухатимуть пізнавальний інтерес школяра [4, с.109].

Соціальне замовлення суспільства вимагає від закладів освіти підвищення якості навчання та виховання, розвиток та формування конкурентоспроможного випускника. Основними мотивами навчання у школярів є: особистісний розвиток, інтерес, результат діяльності, бажання у майбутньому стати кваліфікованим спеціалістом, потреба в пізнанні нового.

Кожен із цих мотивів може робити неоднаковий внесок у загальну мотивацію, причому як позитивний, так і негативний.

Доцільно виділити кілька груп мотивів. – пізнавальні, соціальні, спонукальні, професійно-ціннісні, меркантильні та ін.

Пізнавальні. Проявляються у пробудженні пізнавальних інтересів і реалізуються шляхом отримання задоволення від самого процесу пізнання і його результатів. Пізнавальна діяльність людини є провідною сферою в її життєдіяльності. Тому, формування в учнів пізнавальних мотивів – провідний фактор успішності пізнання, оскільки через нього реалізується природна потреба людини.

Соціальні. Мають широкий спектр свого прояву. Передусім це прагнення особистості шляхом навчання утвердити свій соціальний статус – у суспільстві в цілому, у певному соціальному колективі (сім'ї, класі та ін.).

Спонукальні. Пов'язані з впливом на свідомість школяра певних чинників: вимог батьків, авторитету вчителів, колективу однолітків та ін.

Професійно-ціннісні. Відображають прагнення школяра отримати професійну підготовку для участі у продуктивній сфері життєдіяльності. Ці мотиви вступають у дію на етапі вибору професії і безпосереднього оволодіння професійною освітою.

Меркантильні. Пов'язані з безпосередньою матеріальною вигодою особистості. Вони не є вирішальними, діють лише вибірково, залежно від індивідуальних психологічних особливостей конкретної людини.

Педагог, дбаючи про організацію і керівництво пізнавальним процесом, має цілеспрямовано працювати над формуванням в учнів дієвих мотивів.

Формування мотивації передбачає різноманітність форм і прийомів, за допомогою яких більшість учнів втягується в активну навчальну роботу. Посиленню інтересу сприяють цікавість викладу (приклади, досліди, факти), незвичайна форма піднесення матеріалу (виклик подиву), емоційність мови вчителя, пізнавальні ігри, ситуації суперечки і дискусії, аналіз життєвих ситуацій а також творчі завдання та дослідження щоб учень міг знайти правильну відповідь самостійно (пов'язані з повсякденним життям учнів).

Доцільно з'ясувати які методи краще використовувати на уроках історії для підвищення мотивації учнів. Наведемо приклади, зокрема «Метод гри». Пізнавальні ігри (дидактичні) – це творча форма навчання, виховання і розвитку школярів і дошкільників. Дидактичні ігри розвивають спостережливість, увагу, пам'ять, мислення, мову, сенсорну (чуттєву) організацію, кмітливість, а тому їх можна використовувати під час викладання будь-якого предмета. Головне призначення цього методу – стимулювати пізнавальний процес. Такі стимули учень отримує в грі, де він виступає активним перетворювачем дійсності» [3, с.73].

Застосування такого виду діяльності, як гра, в процесі освіти викликане тим, що дитина отримує задоволення не тільки від позитивного результату, але і від самого процесу навчання.

Багато в чому вибір ігрової форми залежить від уподобань і можливостей вчителя, оскільки учні мало обізнані в ігрових формах які притаманні саме історичним дисциплінам (їх пропозиції обмежуються запозиченням з популярних телепередач і тими іграми, які вони вже проводились в цій або сусідній школі й мали позитивні відгуки в учнівському середовищі). Вчитель сам знайомить учнів з можливими варіантами і своєю розповіддю, описом вражень мимовільно (або навмисно) схиляє учнів до надання переваги тій чи іншій грі. Перелік таких ігор у вітчизняній методиці викладання історії досить великий – від різного роду театралізованих вистав до командних та індивідуальних змагань.

На уроках історії доцільно використовувати й інший метод – метод проблемних завдань. Проблемне навчання – організація навчального процесу, що передбачає створення проблемної ситуації та активну самостійну діяльність учнів у її розв'язанні. Це веде до ґрунтовного засвоєння і закріплення наукових положень, розвиває творче мислення і здатність до самостійної діяльності [4, с. 94].

Проблемна ситуація завжди базується на суперечності. В основі проблемної задачі лежить дослідницький (пошуковий), творчий характер самостійної пізнавальної діяльності учнів. Проблемним може бути завдання, спосіб виконання якого учневі заздалегідь невідомий, але в нього достатньо знань і вмінь для того, щоб самостійно відшукати результат і шлях виконання завдання, розв'язуючи проблемні задачі з допомогою вчителя.

Рішення проблемних завдань на уроці історії є найвищим етапом організації роботи з учнями. На відміну від звичайних уроків, проблемне навчання спитається не тільки на пізнання історичних фактів та подій, а на розкриття причинно-наслідкових зв'язків. Чітке формулювання навчальної проблеми – одне із головних завдань, від якого залежить успіх та результативність уроку.

Характерною рисою проблемного навчання є постановка перед учнями проблемної ситуації, яка спонукає їх не тільки користуватися готовими знаннями, але й самостійно (або під керівництвом учителя) здобувати нові знання. Існують різноманітні шляхи створення проблемної ситуації, зокрема постановка проблемних завдань; організація дискусії на уроці; організація пошукової роботи школярів та ін. Проблемна ситуація на уроці залежить від характеру навчального матеріалу; актуальних проблем сучасності; життєвого досвіду школярів тощо.

Вищим ступенем успішності формування позитивних мотивів пізнавальної діяльності є науково-дослідні роботи з учнями. Дослідницька діяльність – це вища форма самоосвітньої діяльності учня. Формування науково-дослідницьких вмінь у школярів – процес складний і довготривалий. Він не виникає на порожньому місці і не розвивається сам по собі. А тому завдання вчителя-керівника поступово і методично

формувати дослідницькі навички, здійснюючи постійний контроль за виконанням учнями науково-дослідницьких робіт.

Бажання дітей вести власне дослідження є головним показником того, що діяльність педагога в руслі розвитку пізнавальної активності дала позитивні результати. Оскільки самостійне дослідження пов'язане з труднощами об'єктивного характеру, вимагає багато часу, факт виходу з роботою на наукові конференції, а тим більше, позитивна оцінка на них, для дітей має дуже велике значення.

Виходячи з різноманітності нахилів, інтересів, потреб та здібностей учнів, можна відзначити три пов'язаних між собою напрямки дослідницької діяльності старшокласників у процесі навчання історії України:

- урочна навчально-дослідницька;
- позаурочна науково-дослідницька;
- позаурочне самостійне навчання

Можна бути впевненим, що учні які займаються навчально-дослідницькою роботою це вже самостійні особистості, схильні до пошуку і аналізу інформації, вони будуть мати самостійну життєву позицію, що є необхідним у сучасному світі.

На уроках історії використовують й метод проектів. Метод проектів – це організація навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань-проектів. Метод проектів використовується як доповнення до інших видів навчання, що дає змогу отримати комплексне знання. Головна перевага полягає в тому, що дитина з великою зацікавленістю буде виконувати ту діяльність, яку обере самостійно.

Метод проектів дозволяє вирішити одну з найгостріших проблем сучасної освіти – проблему мотивації. Не тільки відстаючі, але і обдаровані діти теж, буває, нудьгують на уроках. Тому необхідно висувати перед дітьми таку проблему, яка була б цікавою і значимою для кожного.

Навчальний проект з точки зору учня – це можливість робити щось цікаве самостійно, в групі або самому, максимально використовуючи свої можливості; це діяльність, яка б дозволяла виявити себе, спробувати свої сили, докласти свої знання, принести користь і показати публічно досягнутий результат; це діяльність, спрямована на рішення цікавої проблеми, сформульованої самими учнями у вигляді мети і завдання, коли результат цієї діяльності – знайдений спосіб розв'язання проблеми – носить практичний характер, має важливе прикладне значення і, що дуже важливо, цікавий і значимий для самих відкривачів. Навчальний проект з точки зору вчителя – це дидактичний засіб, що дозволяє навчати проектування, тобто цілеспрямованої діяльності по знаходженню способу вирішення проблеми шляхом вирішення завдань, що впливають з цієї проблеми при розгляді її в певній ситуації» [7].

Отже, вибір методів навчання з метою формування мотивації залежить від багатьох факторів: теми уроку, рівня підготовленості та емоційного настрою класу, технічних можливостей школи і навіть психологічних аспектів взаємодії вчителя й учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева А.Д. Изучение учебной мотивации подростков и старших школьников: История вопроса / А.Д. Андреева // Психология и школа. – 2009. – № 4. – С. 64-70.
2. Пометун О. Методика навчання історії в школі / О.І. Пометун, Г.О. Фрейман. – К.: Генеза, 2006. – 328 с.
3. Занюк С.С. Психологія мотивації: Навчальний посібник / С.С. Занюк К.: Либідь, 2002. – 304 с.
4. Кутішенко В. П Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 128 с.
5. Електронний ресурс. Режим доступу: http://history12klp.blogspot.com/p/blog-page_9700.html
6. Електронний ресурс. режим доступу: <http://festival.1september.ru/articles/638360/>
7. Інформаційний молодіжний бюлетень «Молодь-школа-громада». – 2009. – № 3–4. – Режим доступу : [/www.novadoba.org.ua](http://www.novadoba.org.ua).

УДК 371.671(075.3)

Драновська С.В.
кандидат педагогічних наук,
старший викладач
КЗ Сумського ОІППО

КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»

У статті визначено основні критерії відбору навчального матеріалу в шкільному курсі «Історія України». До таких критеріїв слід віднести: науковість, оптимальне співвідношення фактів і теорії, ідеологічна спрямованість навчання, поєднання політичної, соціально-економічної та культурної складових. Визначення критеріїв може слугувати підставою для аналізу змісту шкільного курсу «Історія України».